

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

КРЕДИТТЕУ ЖӨНІНДЕ БАНКТЕРГЕ ПІКІРТЕРІМ ЖҮРГІЗУ

2023 ЖЫЛҒЫ
2-тоқсан

Кредиттеу жөнінде банктерге пікіртерім жүргізу

2023 жылғы 2-тоқсан

Корпоративтік секторды кредиттеу

Есепті тоқсанда кәсіпкерлік субъектілері тарапынан сұраныс көбіне шағын бизнес есебінен өсті.

Шағын бизнес тарапынан кредиттерге сұраныс индексі негізінен ірі банктерде айтарлықтай өсті (1-сурет) және бұл негізінен «2021-2025 жылдарға арналған кәсіпкерлікті дамыту жөніндегі ұлттық жоба» (бұдан әрі – Ұлттық жоба) мемлекеттік бағдарламасының бірінші бағыты бойынша қаржыландырудың қайта басталуымен түсіндіріледі. Сонымен қатар, жекелеген ірі банктер өтінімді қарау параметрлерін жеңілдетуді, серіктес-дүкендер тізімінің кеңейуін, жаңа өнімді ұсынуды және маркетингтік жарнаманы атап өтті. Нәтижесінде шағын бизнестің кредиттік өтінімдерінің жалпы саны 26%-ға (т/т) ұлғайып, 687 мыңды құрады, ал өтінімдердің орташа мөлшері 21%-ға (т/т) 24,1 млн. теңгеге дейін өсті.

Келіп түскен өтінімдер санының азаюына қарамастан, есепті тоқсанда орта кәсіпкерлік субъектілері тарапынан сұраныс индексі іс жүзінде өзгерген жоқ және шамалы өсіммен оң аймақта қалыптасты (1-сурет). Сұраныс индексінің өсуі жекелеген ірі банктердегі несиелік сұраныстың шамалы өсуінің нәтижесі болып табылады. Алайда келіп түскен өтінімдердің жалпы санының қысқаруы бірқатар банктердегі кредиттерге сұраныстың төмендеуіне байланысты. Респонденттердің пікірінше, өтінімдердің төмендеуі көбінесе есепті тоқсанның соңына қарай Ұлттық жобаның екінші бағыты бойынша қаржыландырудың тоқтатылуының нәтижесі болып табылады (2023 жылға жоспарланған және бөлінген қаражат көлемі толығымен игерілді). Сонымен қатар, жекелеген банктер стратегияны қайта қарауды және орта бизнесті несиелендіруден айналым қаражатын толықтыруға шағын бизнесті неғұрлым белсенді несиелендіруге көшуді атап өтті. Осылайша, орта бизнес тарапынан кредиттерге келіп түскен өтінімдер саны 19%-ға (т/т) 5,3 мыңға дейін төмендеді, ал кредиттерге өтінімдердің орташа мөлшері 16%-ға (т/т) 372,1 млн. теңгеге дейін өсті.

Көптеген банктердегі ірі бизнес субъектілерінің несиелеріне сұраныс алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 2-тоқсанда аздап төмендеді (1-сурет). Бірқатар ірі банктер мұндай құлдырауды несиелік ресурстардың жоғары құнымен және қолайсыз макроэкономикалық жағдайлармен байланыстырады, соның салдарынан корпоративтік сегменттің ірі субъектілері капиталды көп қажет ететін және ұзақ мерзімді жобаларды тоқтатты. Осыған байланысты келіп түскен кредиттік өтінімдердің жалпы саны 15%-ға (т/т)

217-ге дейін, ал өтінімдердің орташа мөлшері 28%-ға (т/т) 4,9 млрд. теңгеге дейін төмендеді.

Несиелік өтінімдерді мақұлдау коэффициенттері шағын және орта бизнес субъектілері үшін біршама төмендеді, бірақ ірі бизнес үшін ұлғайды, және есепті тоқсанның қорытындысы бойынша тиісінше 36%, 40% және 58%-ды құрады. Шағын бизнес өтінімдері бойынша мақұлдау үлесінің төмендеуі Ұлттық жобаның бірінші бағыты бойынша қаржыландырудың қайта басталуымен түсіндіріледі, нәтижесінде келіп түскен өтінімдер ағыны едәуір ұлғайды. Сонымен қатар, жеке банктер скорингтік модельді жақсартудың әсерін атады. Орта бизнес субъектілері бойынша кредиттерді мақұлдау коэффициентінің төмендеуі негізінен кредиттеу стратегиясын қайта қараған жекелеген ірі банктерге тиесілі. Ірі бизнес үшін мақұлдау үлесі негізінен ірі банктерде өсті. Банктер бұл өсімді 1-тоқсанның соңында келіп түскен өтінімдер бойынша шешімдер қабылдаумен және бір мезгілде 2-тоқсанда келіп түскен өтінімдер санының төмендеуімен түсіндіреді.

Корпоративтік сектор үшін банктерді кредиттеу шарттары негізінен өзгерген жоқ (2-сурет). Алайда жекелеген ірі банктер кредит құнына байланысты емес өзгерістерді атап өтті, мысалы, өтініштерді қараудың кейбір параметрлерін жұмсарту, скорингтік модельдерді іске қосу және жақсарту. Сонымен қатар, кейбір банктер өнім қатарының кеңеюін атап өтті.

3-тоқсанда көптеген ірі банктердің пікірінше, кәсіпкерлік субъектілері тарапынан несиеге сұраныс негізінен шағын және орта бизнес есебінен төмендейді (1-сурет). Күтілетін төмендеу мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде бөлінген қаражаттың барлық көлемін алдын ала игерумен және қаржыландырудың уақытша тоқтауымен байланысты. Оған қарамастан, жекелеген банктер өнім қатарын кеңейту және дамыту нәтижесінде шағын және орта бизнес тарапынан сұраныстың шамалы өсуін күтеді.

Жеке тұлғаларды кредиттеу

Есепті тоқсандағы жеке тұлғалардың сұранысы алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда негізінен тұтынушылық қарыздарға жоғары сұраныстың нәтижесінде айтарлықтай өсті (5-сурет). Бұл ретте ипотекалық кредиттерге сұраныс индексі де оң аймақта қалыптасты.

Бірқатар банктер ипотекалық несиеге сұраныстың шамалы өсуін жеке тұлғалардың банктердің жеке бағдарламаларына деген сұранысының артуымен байланыстырады. Сонымен қатар, кейбір респонденттер құрылыс компанияларымен серіктестік өнімдерді дамыту арқылы өздерінің ипотекалық бағдарламаларын ілгерілетуді атап өтті. Оған қоса жеке ірі банк қайталама нарық үшін онлайн ипотеканың іске қосылуын атады. Бұл ретте бір ірі банктің өнімдері бойынша шарттардың біршама қатаңдатылуын қоспағанда (7-сурет), кредит беру шарттарында елеулі өзгерістер байқалмады (6-сурет). Нәтижесінде 1-тоқсанмен салыстырғанда келіп түскен өтінімдер саны 17%-ға 228 мыңға дейін ұлғайды, ал орташа мөлшері 7%-ға (т/т) азайып, 16,1 млн. теңгені құрады.

Бірқатар ірі банктер тұтынушылық несиелерге деген сұраныстың өсуін осындай өнімдерді маркетингтік жылжытумен байланыстырады. Бұдан басқа, жекелеген банктер стратегиялық таргеттеу және тұтынушылық мақсаттарға неғұрлым белсенді кепілдік несиелендіруді атап өтті. Осылайша, қамтамасыз етумен кредиттер бойынша кредиттеу шарттары аздап жеңілдетілді, оның ішінде мәмілені ұйымдастыру бойынша комиссия алынып тасталды (8-сурет) және мөлшерлеме төмендетілді (9-сурет). Кредиттеудің осы сегментінде келіп түскен кредиттік өтінімдердің жалпы саны екі еседен көп (т/т) ұлғайды және 25 мыңды құрады, ал өтінімдердің орташа мөлшері 13,5 млн. теңге мәнімен 1-тоқсан деңгейінде сақталды.

Банктердің мәліметтері бойынша тұтынушылық кепілсіз қарыздар сегментіндегі сұраныстың артуы тауарларды сатып алуға тұтынушылық несиелерді белсенді жылжыту нәтижесінде пайда болды. Бірқатар банктер осындай несиелер бойынша серіктестер тізімін кеңейтуді және маркетингтік акцияларды өткізуді, соның ішінде ұзақ мерзімді бөліп төлеуді атап өтті. Сонымен қатар, жеке ірі банк 2-тоқсанның басында енгізілген тұтынушылық кепілсіз несиелер құнындағы өзгерістердің әсерін белгіледі (9-сурет). Көрсетілген факторлардың салдарынан тұтынушылық кепілсіз қарыздар бойынша келіп түскен өтінімдер санының 17%-ға (т/т) 18,8 млн.-ға дейін шамалы ұлғаюы байқалады, сонымен бірге өтінімдердің орташа мөлшері 28%-ға (т/т) ұлғайып, 1 млн теңгені құрады. Көптеген банктер несие шарттарына айтарлықтай өзгерістер енгізбеді. Алайда жекелеген ірі банктер төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптарды біршама қатаңдатты (8-сурет).

2-тоқсанда автонесиеге сұраныстың артуы негізінен бастапқы нарыққа тиесілі. Логистикалық жеткізу тізбегін қалпына келтіру, сондай-ақ қытайлық өндірушілердің

автомобильдерін ішкі нарықта белсенді жылжыту нәтижесінде ұсыныстың едәуір артуы банктердің автосалондармен серіктестігінің дамуына әсер етті. Осылайша, банктер мөлшерлеменің бір бөлігін банк серіктестері субсидиялау арқылы автомобильдердің белгілі бір модельдеріне жеңілдікпен автокредиттер ұсынады. Сонымен қатар, автонесиелеу сегментіндегі банктер тізімінің кеңеюін атап өту қажет. Осы орайда, жекелеген ірі банктер аталмыш сегментке кіру үшін жаңа өнімдерді ұсынды. Нәтижесінде автокредиттерге келіп түскен өтінімдер саны 26%-ға (т/т) 671 мыңға дейін өсті, ал өтінімдердің орташа мөлшері 15%-ға (т/т) 6 млн. теңгеге дейін өсті. Бұл ретте кейбір банктер қарыздардың кепілмен қамтамасыз етілуіне қойылатын талаптарды біршама арттырды (8-сурет), сондай-ақ жекелеген ірі банк мөлшерлеменің шамалы өсуін атап өтті (9-сурет).

2-тоқсанда кредиттік өтінімдерді мақұлдау коэффициенттері мақұлдау үлесі 4%-ға (т/т) төмендеген және 27%-ды құраған тұтынушылық кепілсіз қарыздарды қоспағанда, жеке тұлғаларды кредиттеудің барлық сегменттері бойынша орта есеппен 4-7%-ға (т/т) ұлғайды. Банктер бұндай төмендеуді скорингтік модельдердің жақсаруымен байланыстырды.

3-тоқсанда банктер тұтастай алғанда жеке тұлғалар тарапынан кредиттеуге сұраныстың шамалы өсуін күтеді (5-сурет). Банктердің пікірінше, тұтынушылық кепілсіз несиелерге сұраныс несиелеу және маркетингтік акциялар шарттарындағы жоспарланған өзгерістер нәтижесінде шамалы артады. Бұл ретте банктер қамтамасыз етумен бірге тұтынушылық кредиттер бойынша шарттарды айтарлықтай өзгертуді жоспарламайды. Автонесие сегментінде банктер серіктестік қатынастардың дамуына және кредиттеу шарттарының шамалы жұмсартылуына байланысты сұраныстың одан әрі өсуін күтеді. Ипотекалық несиелеу жағдайында жоспарланған жақсартуларға және серіктестік өнімдерінің дамуына қарамастан, банктер ипотекаға сұраныстың 2-тоқсан деңгейінде сақталуын күтуде.

Зерттеу бойынша жалпы ақпарат

Кредиттеу жөніндегі пікіртерімді банктерге Ұлттық Банк кредиттік ресурстарға сұраныс пен ұсыныстарға өзгерістерді бағалау мақсатында тоқсан сайынғы негізде жүргізеді. Пікіртерім банктің жалпы кредиттік саясатын қалыптастыруға және тәуекелдерді басқаруға жауапты банктің басшыларына жіберілді. Зерттеу барысында жекелеген банктердің өкілдерімен сауалнама және кейіннен сұхбат алу арқылы барлық банктерге пікіртерім жүргізіледі.

Көптеген сұрақтарға жауаптардың нұсқалары төменде келтірілгендердің біреуін таңдауды пайымдайды:

-1 = айтарлықтай азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

-0,5 = шамалы азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

0 = бұрынғы деңгейде қалады (қалды)

0,5 = шамалы ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

1 = айтарлықтай ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

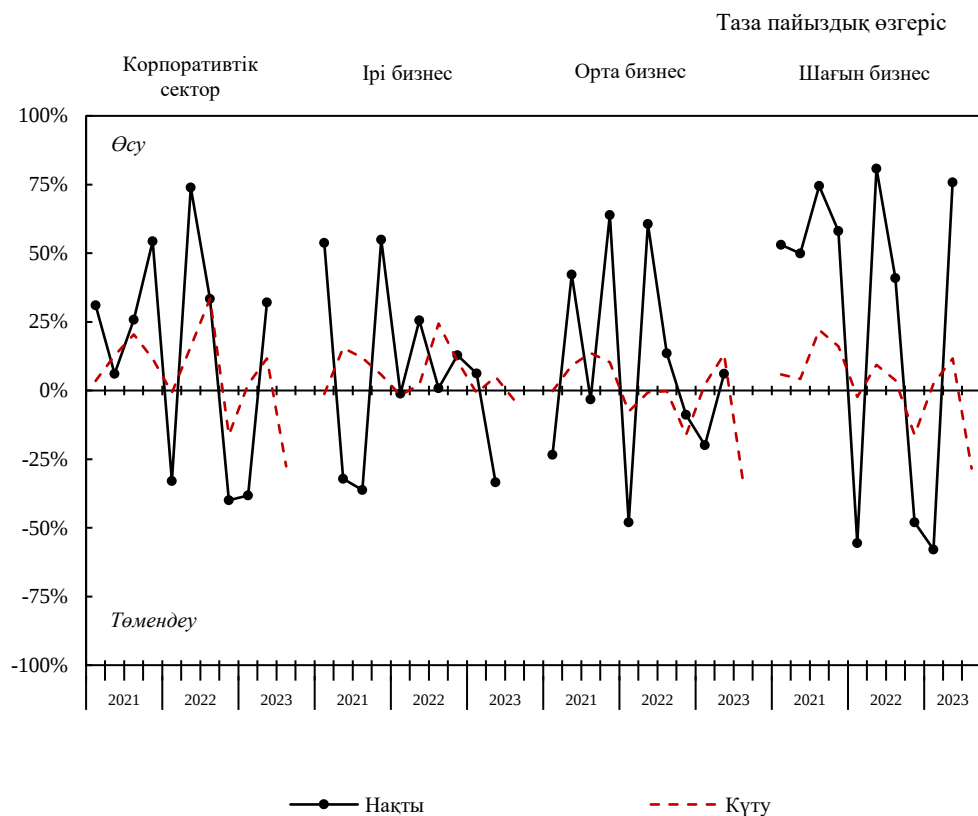
2018 жылғы 1-тоқсанға дейін зерттеу нәтижелері таза пайыздық өзгерісті (ТПӨ) – өлшемдердің ұлғайғанын (жеңілдегенін) белгілеген респонденттер үлесі мен оның азайғанын (қатаңдағанын) белгілеген респонденттердің үлесі арасындағы айырманы есептеу арқылы қарапайым орташа ретінде жинақталды.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап зерттеу нәтижелері кредиттеу нарығының тиісті сегментіндегі банктердің үлесін ескере отырып ТПӨ-ге жинақталады. Аталған индикатордың мәні егер банктер «айтарлықтай азайды/қатаңдады» жауабын таңдаса -100%-дан бастап, егер банктер «шамалы айтарлықтай ұлғайды/жеңілдеді» жауабын таңдаса 100%-ға дейін құбылуы мүмкін.

Аталған ТПӨ индикаторының оң мәні өлшемдердің өсу (жеңілдеу) қарқыны туралы, теріс мәні – төмендегені (қатаңдағаны) туралы куәландырады. Бұл ретте, таза пайыздық өзгерістің мәні өлшемдегі өзгерістің шамасын көрсетпейді, тек өзгерістің өзін ғана көрсетеді.

Сонымен қатар 2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап келіп түскен және мақұлданған кредиттік өтінімдер жөніндегі сұрақтар қосылды (№21, 22, 23 сұрақтар). Келіп түскен өтінімдердің жалпы саны кредиттік шешім (мақұлданды/ бас тартылды) қабылданған өтінімдерді, және зерттеу жүргізу барсында қаралып жатқан өтінімдерді қамтиды.

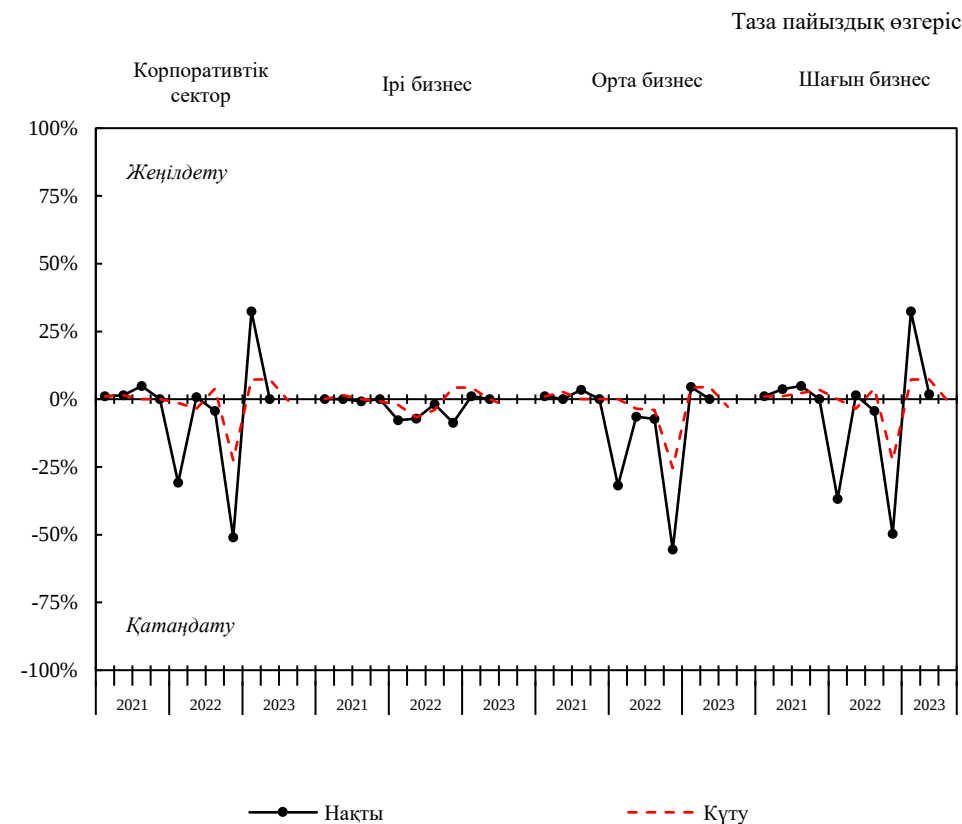
1-сурет. Кәсіпкерлік субъектілерінің кредит ресурстарына сұраныс

(а) №1 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кәсіпкерлер тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

2-сурет. Корпоративтік секторды кредиттеу талаптары

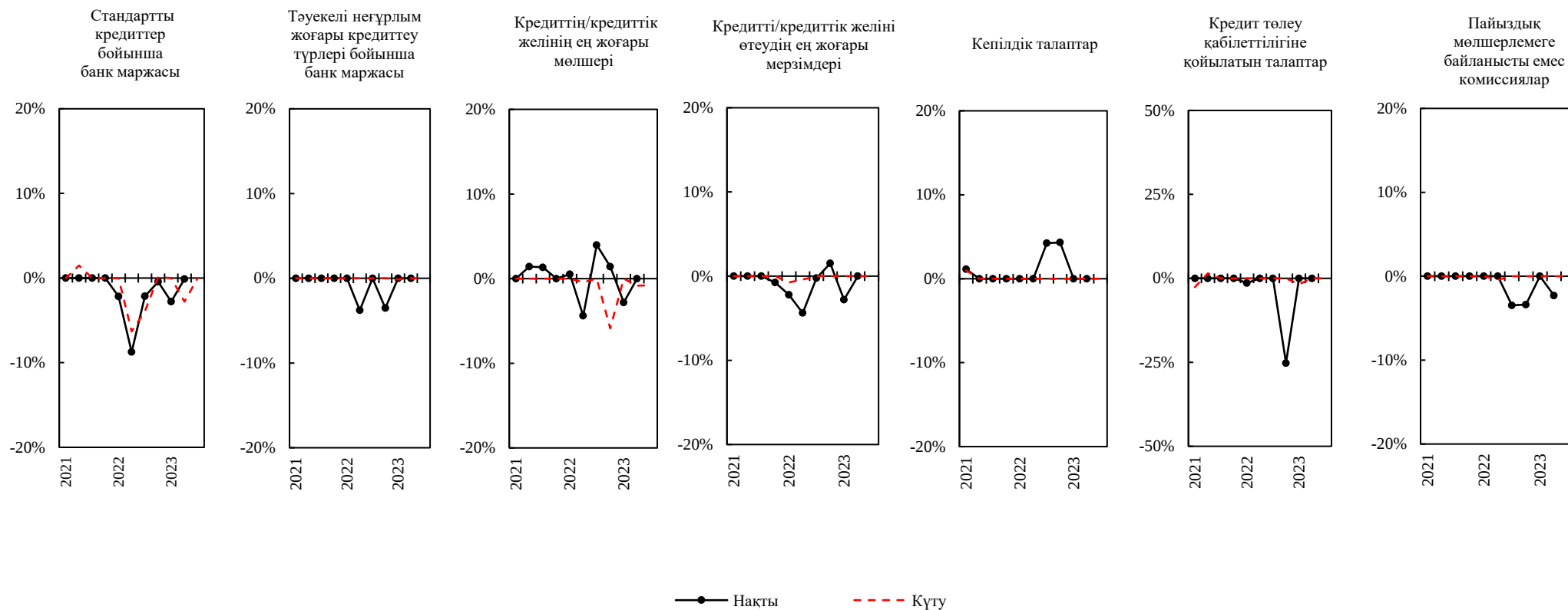

(а) №5 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

3-сурет. Кредиттеудің жекелеген талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

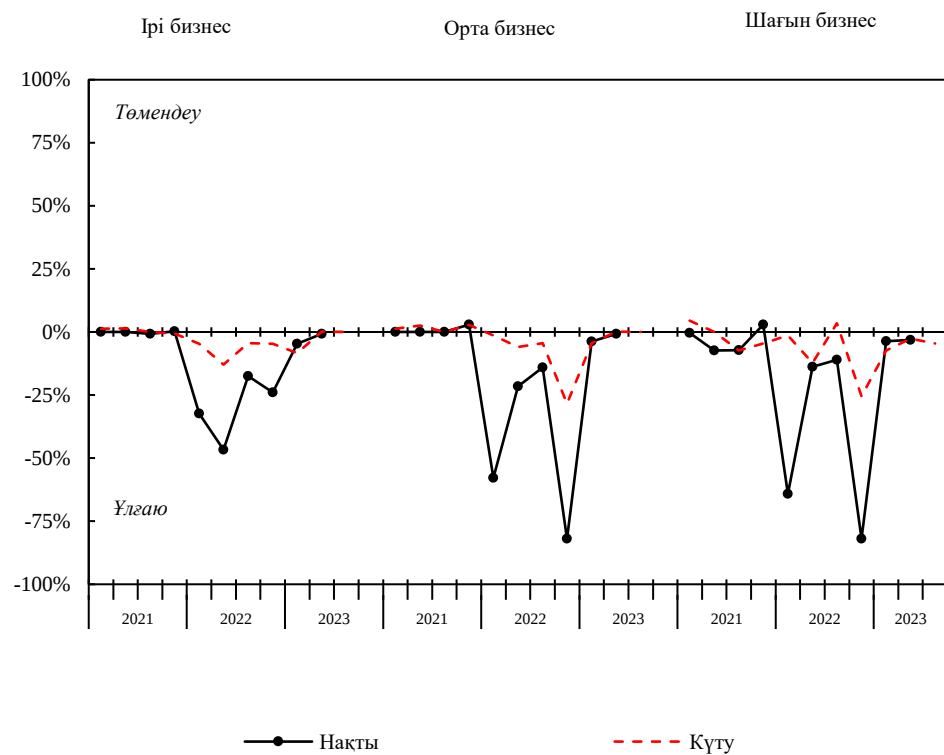

(а) №7 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келісі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

4-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері

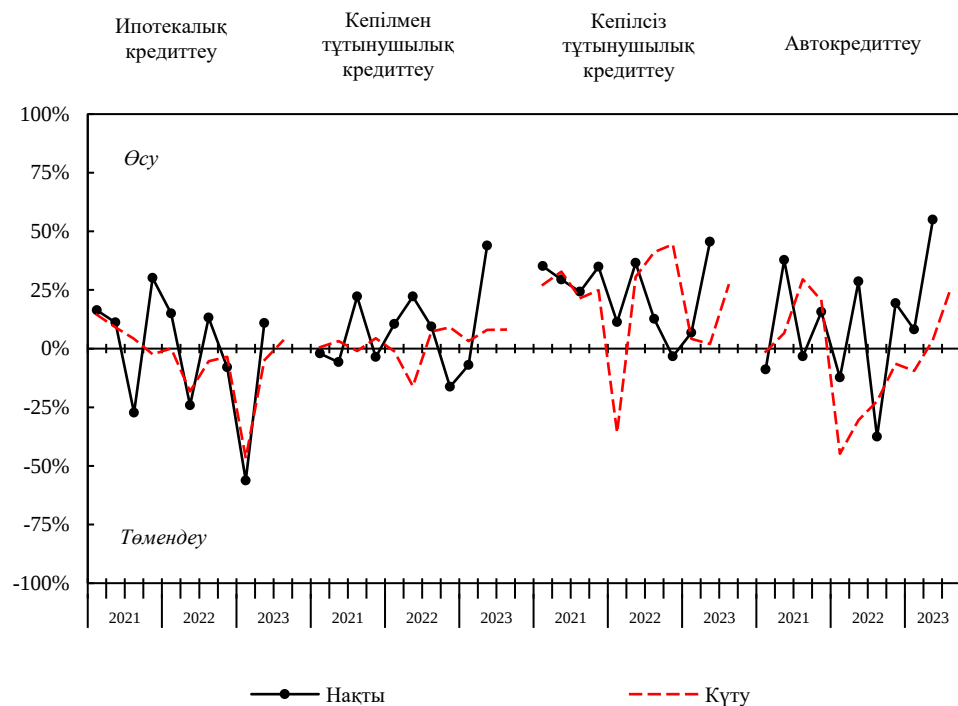
Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №8 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза өзгеріс корпоративтік секторға арналған кредиттеріне сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеу белгісі болады.

5-сурет. Жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныс

Таза пайыздық өзгеріс

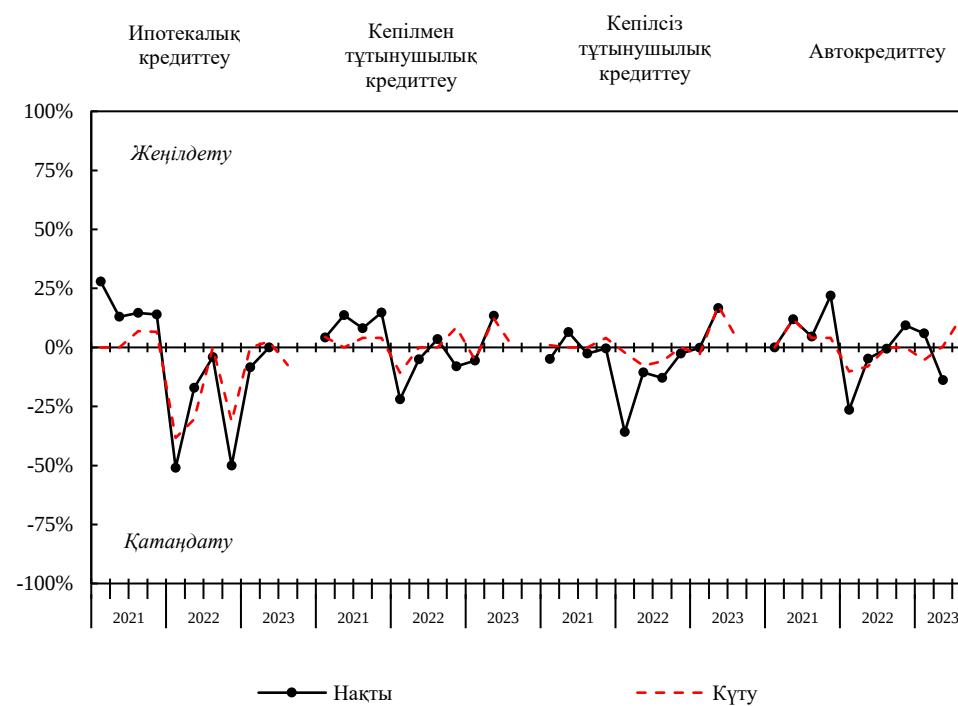

(а) №9 сұрақ: Жеке тұлғалардың кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғалардың кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

6-сурет. Жеке тұлғалардың кредиттеу талаптары

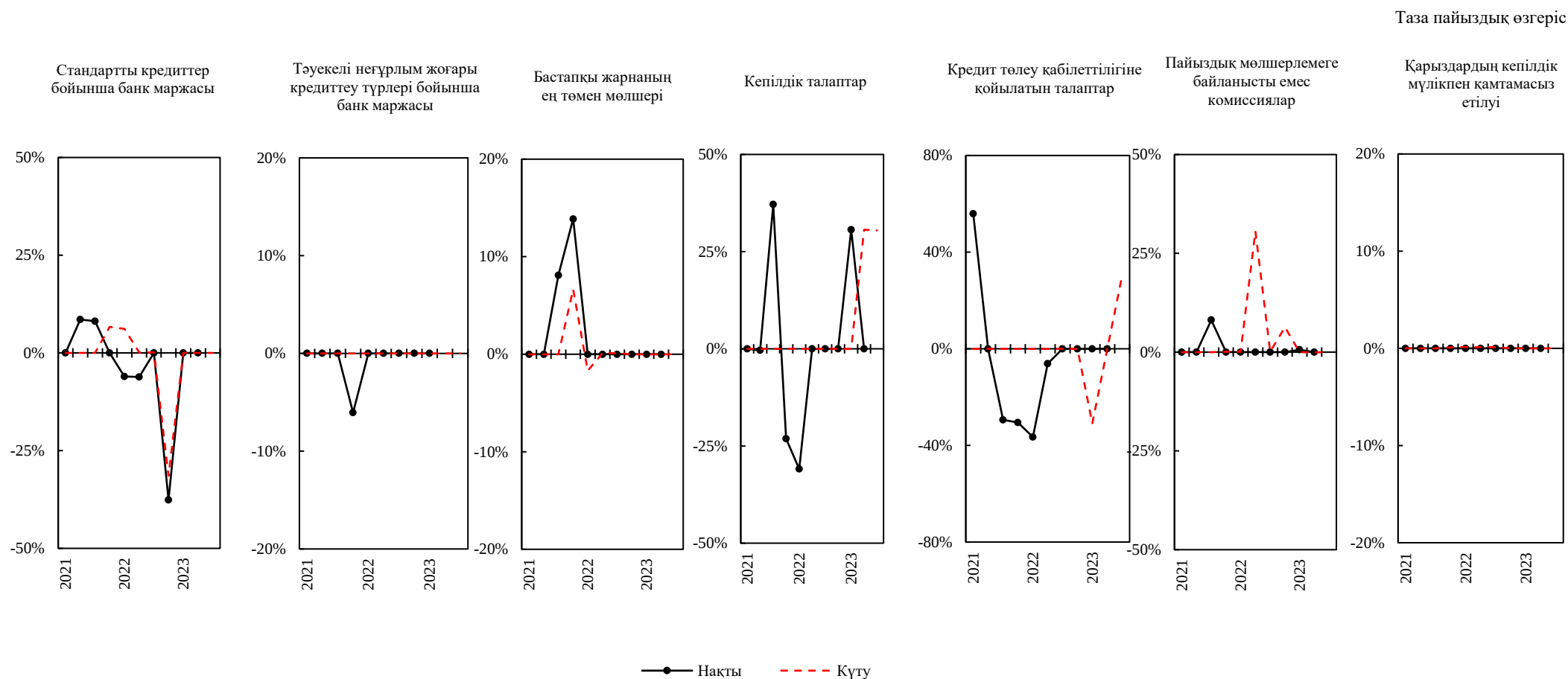
Таза пайыздық өзгеріс

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

7-сурет. Ипотекалық кредиттеу талаптары

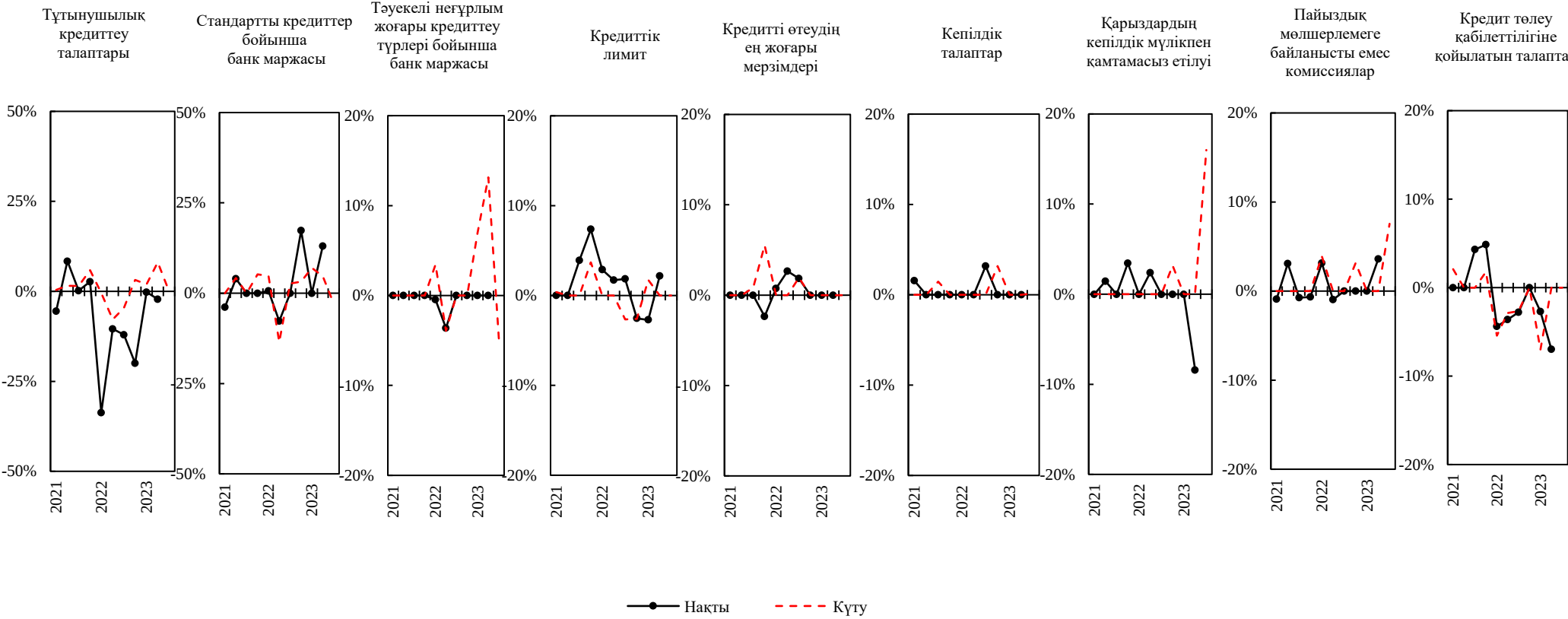

(а) №16 сұрақ: Ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс ипотекалық кредиттеудің талаптары қысқаруының белгісі болады.

8-сурет. Тұтынушылық кредиттеудің талаптары

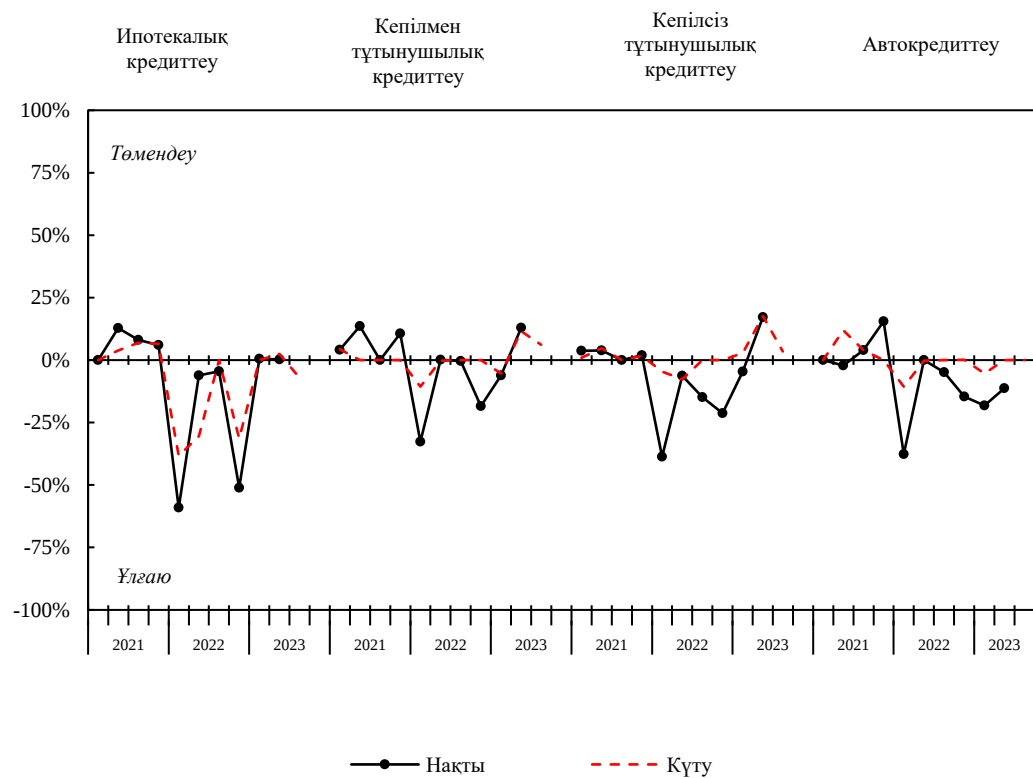
Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?
- №15 сұрақ: Тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс тұтынушылық кредиттеудің талаптарын қысқарту белгісі болады.

9-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі

Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №18 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді?
Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс жеке тұлғаларға арналған кредиттердің сыйақы мөлшерлемесін төмендету белгісі болады.